

ECE AKAY'IN ANLATISIYLA CAN'I HAYATTA KALMAYA ZORLAYAN GÜÇ; OĞUL VERMEK*

THE POWER, GIVING A SON THAT FORCES CAN TO SURVIVE WITH THE NARRATION OF ECE AKAY

Prof. Dr. **Billur TEKKÖK KARAÖZ**

Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

tekkok@baskent.edu.tr

Öz

Bu makale sanatçı Ece Akay'ın göç ve savaşın neden olduğu tersine göç, kaybedilen kimlikler, değişen hayat, bayrağın önemi, terör, Anadolu'da kadınların rolü hakkındaki görüşlerini konu edinmektedir. Annelerin barış için beyaz bayrak taşıması, oğul vermek, sanatçının çalışmalarında kullandığı başlıca temalardandır.

Anahtar Kelimeler: Ece Akay, oğul vermek, beyaz bayrak.

Abstract

This article brings up an artist's view (Ece Akay) on the migration, missing identity, changing life, re-migration due to the war and the importance of flag, terror, the role of mothers in all ages in Anatolia. The works of art are named after the artists's search for answers in a metaphoric sense. The meaning of flag, mothers carrying white flag for peace, sky blanket for the protection of the planet and to give a son all accompanied to carry on the power of mother earth are the themes used in her art works.

Keywords: Ece Akay, To Give A Son, White Flag.

*Ece Akay'ın 6-18 Kasım 2017 Kasım tarihinde ODTÜ Kütüphanesi Sergi Salonu'nda açtığı sergide sanatsal ifade ile dışa vurulan duygunun bir değerlendirilmesi niteliğindedir.

Giriş

Çağımızda yaşanan savaş, göç, yeniden toğrağına dönme kavramlarının doğa ile özdeş temalı belli bir zaman dilimine ait olmadan insanlık tarihinin herhangi bir zaman diliminde yaşanmış öykülerinin devamını oluşturan Akay sergisinin izlenimleri yazılırken her eser ve taşıdığı anlamlı ifade biçimi irdelenecektir. 'Oğul Vermek' temalı sergi değişen yaşam koşulları, savaş ve göç gibi sonuçların günlük yaşamımızın parçası haline geldiği günümüzde barış çağrısı için "beyaz bayrak" açan annelere ve her şeye rağmen devamlılığı sağlayan doğa anaya adanmıştır.¹

Akay kendisinin anne olmasından sonra dünyaya bakışının değişimini, kendi yaşam döngüsünü, anne olarak çocuğunu korumasındaki zorlukları içselleştirerek diğer anneler ve doğa canlıları için kendisinin de bayrak açtığı bu işlerle iletişim kurmaya çalışmıştır. Her çağda sanat o dönemin olaylarını yalın ifade ile dışa vuran bir araçtır. Akay'ın son yıllarda aldığı arıcılık kursu deneyimlerini de birleştirdiği kendi içsel yolculuğu sergide farklı dokularla vurgulamıştır.

Serginin temel imgesi olan 'beyaz bayrak' bir çocuğu dünyaya getirirken, onu nasıl bir geleceğin beklediği endişeleri ile şekillenmiş, patlayan bombalar, göçler, savaş haberlerinin günlük akışın parçası olduğu bu günlerde insanın bir umudu yeşertmesi ya da bir çocuğu büyütürken bu sorulara yanıt arayışı ve gücünün sınırlarını ne kadar zorlayabileceğini görmesi ve sezgileri Akay'ın eserlerine yansımıştır.

I.

'Bayrak'la temalaştırılan sergide, bayrak etrafında birleşen kavramların içinin boşaltıldığı çağımızda bayrak olmazsa geriye neyin kalabileceği sorusuna yanıtı **Her Bayrak Rüzgâr**

¹ Ece Akay, lisans, yüksek lisans ve sanatta yeterliğini Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek Lisans tezini 'Heykelde Zaman Bağlamında Yeni İnşa Arayışları', Sanatta Yeterlikte tezini 'Çağdaş Yazıtlar: Heykelde Yazı ve Form İlişkisi' başlıklarında tamamlayan sanatçı, çağdaş sanat kuramları, kamusal alanda sanat gibi konularda araştırmalar yapmaktadır. Halen Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi'nin Çizgi Film ve Animasyon Bölümü'nde temel tasarım, desen, illüstrasyon, modelaj derslerini vermektedir.

İster yapmakta. Özgürlüğün sahibi olunan arazide esen rüzgârla dalgalanan bayrakla ifadesi ve Akay'ın sorusu; 'İnsanlık tarihinde her çağda yeniden şekillenen savaşlar ve terör olaylarında bayrak birleştirici bir güç müydü?' ve buna yanıt bulmak için mitinglerde, bayramlarda çekilen fotoğraflarda kalabalığın taşıdığı pankart ve bayrakların dekupe yöntemiyle boşaltılarak zaman-mekân-kültür'den bağımsız evrensel taşıdığı bu eserde köprüde rüzgârda salınan bayraklar işlenmiştir (**Resim 1**).

Ellerinde barışı isteyen **Beyaz Bayrak Taşıyan Anneler**'le bayrak kavramı kadın üzerinden onların beden dilleriyle, cesaretli duruşlarıyla resmedilmiş ve doğa ananın güçlü duruşu gibi anne gücü sembolize edilmiştir (**Resim 2a,b**).

II.

Tekin olmayan zeminde ikamet etmeye zorlanan, hayatta kalmayı, hayatın ve doğanın sürekliliğini sağlamayı tek çare olarak gören insan neslinde anne çocuğunu, öğretmen öğrencilerini, arıcı arılarını, bahçıvan bitkilerini yaşatmak zorunda olduğu gerçeğiyle doğanın her canlıya yüklediği bu gücün farkındalığı ile İnsan, kendini savaş ve mücadeleden uzak bir varlık olarak görmemeye başlamıştır. Siyasi ideolojilerin, devletlerin aldığı kararların ötesinde en temelde olan yaşama arzusudur. Ormanı yakılan hayvanların göçünü, savaştan kaçan göçmenlerden farklı görmek mümkün değildir. Bir Can'ı hayatta kalmaya zorlayan gücün varlığını hissetme, ona duyulan saygı *Oğul Vermek* adlı işin temelini oluşturur.

Sanatçı'nın sergi sürecinde gittiği arıcılık kursunda edindiği deneyimleri, doğanın kuralları ile özdeş öğretileri, doğaya saygı duyan onunla bütünleşmiş kent insanından çok farklı olan doğaya duyarlı çevresi serginin de *Oğul Vermek* öyküsünden yola çıkan başlığını oluşturur, bu sayede kent ve kırsalda yaşanan çifte yaşamlar doğanın vazgeçilmez kurallarıyla bütünleştirilir ve arındırılır:

"Arılar, kovanda yaşayamaz hale geldiklerinde bir kısmı yeniden yuva kurmak için uçar. Bu uçuş toplu halde bir göçtür. Kovanın fiziksel koşulları veya hastalık gibi nedenlerle bir göç yaşanabilir. Bazen de neden, ana arının yaşlanması ve artık daha fazla döl verememesi nedeniyle öldürülme korkusu içine girmesidir. Bu durumda ana arı kovanın dışında yeni bir yere

göçme planları yapar. Bu nedenle önce zayıflar, uçma egzersizleri yapar ama kaçacağına anlaşılmasından korktuğu için yumurtlamaya da devam eder. Önce kılavuz arıları gönderir dışarı, her şey hazır olduğunda kovanın önünde tedirginlik başlar. Ana arı ve kovanın bir kısmı, serin sabah saatlerinde uğultuyla yola çıkarlar. Gitmeye teslim olan ana arı, doğduğu kovayı terk edecek ve dışarıda belirsizlik içinde uçacaktır. Bu olaya 'oğul vermek' denir".

Bu eserde kumaş parçasının dokuması atkı ve çözümlerden ayrılarak ipin dokumada her çekilmesinde topraklarından kopan insanların kopuşuyla içselleştirilmiştir. Dokumayı oluşturan her iplik aslında bir yolculuğa çıkmak gibidir. Dokumanın kişiyi rahatlatan, zamanı yayıp kişiyi şimdiki zamana bağlayan tekrarı, bu defa tersine dönerek kumaş parçasını ipliklere ayırdıktan sonra tekrar üst üste ve yan yana konulması eyleminde yeni yerler arayan insanların çıktıkları yolculukta sabırları ve dirençleri simgeleştirilmiştir (**Resim 3**).

III.

Göç kavramı, bu sergi sürecine dek Akay için sadece varoluşsal ve içe kapalı bir meseledir. Bu sergi öncesinde bu kavramları başka işleri ile de irdeleyen Akay'ın bir derviş kaftanı patronları şeklinde yaptığı eserindeki sürecinde 'yalnızlık,' 'yalnız bir yolculuğa çıkma' ve 'kendini arama' duygularının temel olduğu, bir dervişi anlamaya yönelik duygularından doğan işleri Konya'da Mevlana'ya yaptığı ziyaretler ve keçe yapımını öğrenmesi ve keçe üzerine duygusunu yazıyla işlemesi ile başlamıştır. Keçe üzerine gökyüzündeki yıldız haritalarını katman katman derviş kıyafetlerinin terzi patronlarına benzeterek gece gökyüzündeki yıldızların haritalarının işlendiği **Gökyüzü Battaniyesi** adlı eserde yıldız haritasını oluşturan farklı kalınlıklardaki ipliklerle derinlik hissi verilen harita üç boyutlu gibi algılatılmış, bu kaftan üzerindeki mesaj da "yabancı olmak," "ülke özlemi" ve "yeniden ülkeye dönme" duygularını Maurice Blanchot'nun *Sonradan Sonsuz Yineleme* adlı kitabının *İdil* adlı bölümünden işlenen sözcüklerle aktarılmıştır:

"Bu evde yabancı olmanın zor olduğunu öğreneceksiniz. Aynı zamandayabancı olmaktan kurtulmanın kolay olmadığını da öğreneceksiniz. Kendi ülkenizi özlersiniz, burada her gün onu özlemek için daha çok neden bulacaksınız; ama unutmayı ve yeni yerinizi sevmeyi başarırsanız, sizi kendi ülkenize göndereceğiz ve orada bir kez daha yersiz yurtsuz olacağınızdan, yeni bir

sürgüne başlayacaksınız"² (**Resim 4**).

Kişinin sessiz yolculuğu **Gökyüzü Battaniyesi** ile koca bir dünyanın yaşadığı, içinde inanılmaz acıların ve korkuların olduğu yolculuğa dönüşmüştür. O güne kadar Akay'ın aradığı insanın özündeki cevherin ve yenilmez gücün ne olduğuna dair sorgulamalara da cevap olmuştur. İnsanoğlu ve tüm canlıların bitmez bir enerjiyle hayatta kalmaya çabalayarak, her defasından yeniden başlayabilmesi, yaşatması ve yaşamın sürekliliği için çabalaması dünyada olabilecek en kıymetli cevher adeta tüm evreni bir arada tutan Güç, her türlü olumsuzluğun üstesinden tekrar tekrar gelebilecek ve her defasında olabilenin en iyisi olacaktır. Tıpkı Platon'un Timaeus'da ifade ettiği gibi.³

IV.

İnsan-Toprak-Bayrak temalı eser ile savaştan kaçan insanların göçlerinin temelinde tarihsel, kültürel bağlar ve milliyetçilik gibi kavramlardan öte sadece 'var olma' kurgusu olduğu irdelenmiştir. Var olmak için her defasında yeniden başlamak, her gidilen yerde toprakla yeniden bağ kurmanın tüm öğretilmiş değerlerin üstüne çıktığını savunan Akay, bu nedenle beyaz bayrağı temsil eden kumaş parçalarından oluşan üçlemesinde her bir iplik parçasını önce atkı ve çözümlerinden ayırmış, ardından teker teker bir araya getirmiştir. Dikey iplikle insan (sol), yatay iplikle toprak (orta), yatay-dikey ipliklerin biraraya gelmesiyle (sağ) göçün sonucunda "yeni toprağa varışı" simgeleştirilmiştir. Bu yeni yeri temsil eden bu defa bayrak değil, bayrağın yeniden inşa olma çabasıdır. (**Resim 5**)

V.

Sergi sürecinin büyük bir kısmı mutlak bir barış düşüncesinin olup olamayacağını sorgulanması ile geçmiştir. Akay'a göre barış, ele geçtiği anda kaybolup giden bir ateş-kes hali gibidir. Barış halinde olmak demek, barışta olduğunu sadece savaş anlarında hatırladığın bir durumdur. **Yapılamaz Anıt** adlı illüstrasyonlar, barışın görünüp kaybolduğu kısacık bir anını yaşatmayı amaçlar. Çizimler hiçbir zaman tam anlamıyla inşa edilemeyecek, gökyüzündeki bir

² Blanchot 1999 (çev.S.Rıfat Kırkoğlu), *İdil* 5-53.

³ Platon'un Timaeus ile dialoglarında tanıdığımız Demiourgos 'iyi' ideasını düzenleyici bir Tanrı'dır. İdea'lar evreninde evrendeki bu varlık tüm varlıklar için ilk örnektir. Evrenin ruhu gibi tanımlayabileceğimiz belki evrenin ilk sorgulandığı süreci başlatan öz düşüncedir; (Taylor 1928, 11; Timaeus; www.classics.mit.edu)

barış anıtının eskizleri olarak, izleyiciye bu anıtın nasıl olduğunu anlatmaktadır. İzleyici önce bir gece vakti, tarlanın ortasındadır. Gökyüzünde gecenin karanlığı içinde, hiçbir yere tutunmayan bir çizgi ve çizginin üzerinde beyaz kumaşlar uçuşmaktadır. İzleyici tarlanın arasından koşarak çizgiye doğru yaklaştıkça onun bir daire olduğunu ve havada süzülüğünü görür. Daire izleyicinin göz seviyesine yavaşça iner ve onu merkeze aldığı anda bir anda çözülerek gökyüzünde bir uçurtmanın kuyruğu gibi kaçar. İzleyici gökyüzünün başka bir yerinde halkanın tekrar oluştuğunu bilir (**Resim 6**).

Bu döngünün sonsuza dek devam ettiğini de **Yapılamaz Anıt-6** anlatır (**Resim 7**).

VI.

Akay dokuma işinin zorluğundan metaforik olarak şöyle sözer: “*Dokuma, sanki yaşadığımız çağın dışında başka bir zaman algısıyla ancak üstesinden gelinebilir bir zanaattır*”.

Bir Dolu Bir Boş adlı çalışmasında beyaz bir bayrak dokuma fikriyle yola çıktığını ve ortaya çıkan küçük dokuma parçasında yüzyıllardır dokuma tezgâhındaki kişinin gerek mitlerde, gerekse gerçek hayatta “neden kadın” olduğunu kavramaya yardımcı olacak yeni soruları kendisine sorduğunu ifade eder (**Resim 8**).

Kadın ‘bir dolu bir boş’ attığı ilmeklerle, aslında derin bir düşünme sürecine girmektedir. Bu hipnotize eden durumun, kadını etkisiz hale getirdiği söylenebilir. Ancak Yunan mitolojisi’ndeki *Clotho* miti bunun tam tersini ifade eder.⁴ Clotho mitinde üç kız kardeş aslında yazgıyı dokumaktadırlar. Her insanın kaderini dokuyan üç kadından birinin, ipi kesip dokumayı ne zaman sonlandıracağını kimse bilemez. Dolayısıyla pasifleştirici bir etkinlik gibi görünse de, dokuma tezgâhı kadının tüm yaşamla ve her sorununu teker teker bir dolu, bir boş kaba aktararak sessizce hesaplaştığı bir kaçış alanı olarak görülebilir. Bu durum, benzer şekilde ana arının kovan içerisindeki yaşamına benzetilebilir.

Ana arının, oğul verme öncesinde tüm yaşamı ve tek işi döl vermek üzerine kuruludur.

⁴ Yunan mitolojisinde Moiralar (kader tanrıçaları) üç kardeş insanların kaderine karar verirler; *Lachesis* kişinin geçmişi ile ilgilenir, çünkü geçmiş gelecekte yapılacakları belirler, *Atropos* yaşamda kaçınılmazları simgeler ki, ölüm de bu durumun en güzel örneğidir. *Clotho* ise kişinin şimdiki zamanda yaptıklarıyla ilgilenir, doğum bu durumu temsil eder ve doğumla gelen kader çizgisi de (Erhat 1999, 226-227).

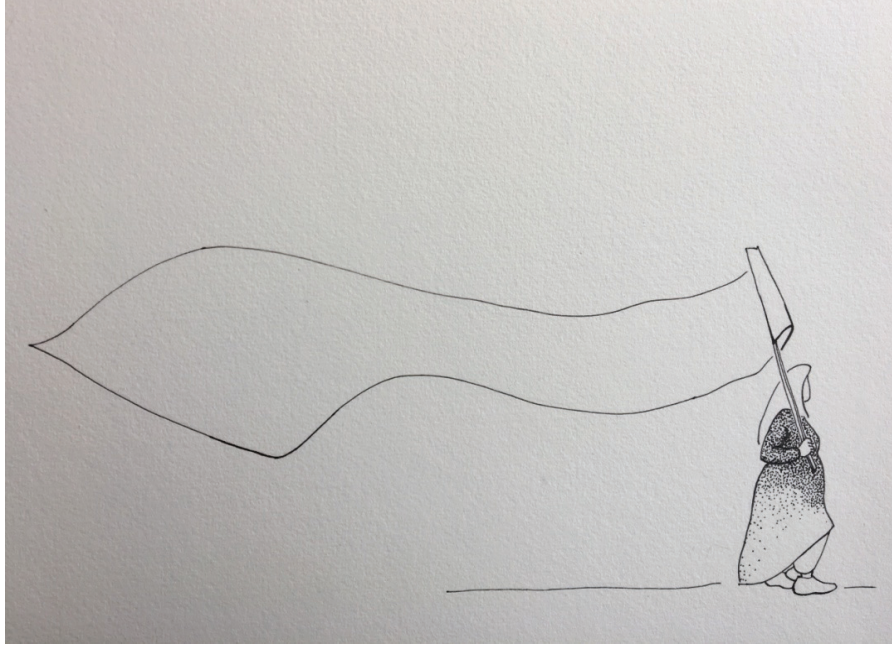
Ana arı kovani dokuyan kişidir. Oğul verme planlarını bu dokuma işi içinde sessizce yapar. Acaba ana arı, yaşlandığı için kovan tarafından öldürüleceğini kabullenmeli mi? Kalıp savaşmalı mı? Yoksa terk edip yeni bir koloni mi kurmalıdır?

VII.

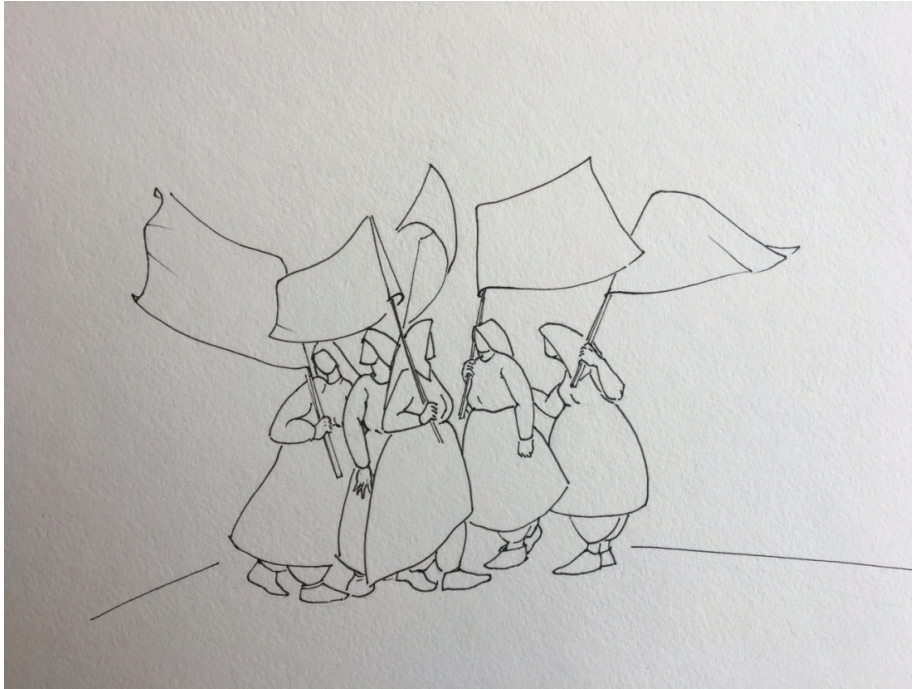
Sergi mekânının ortasında 3 metrekarelik alanda gerçekleştirilen **10 Ekim** adlı düzenleme, bu tarihte Ankara Garı önünde hayatını kaybeden insanları anmaktadır. Serginin duvarlarında işlenen bayrak imgesi, oğul vermeyi bir metafor olarak kullanırken, her defasında yeniden başlayan bir serüvenin, hayatta kalma adına gösterilen gücün ve direnişin sembolü haline gelmiştir. Sergi duvarlarında beyaz bayrağın işlendiği çalışmalar dönüşüm, hareket, döngü gibi içinde sürekli devinim olan kavramları barındırmasına rağmen, **10 Ekim** adlı çalışmada zaman durmuştur. Yere düşen bayrakların artık rüzgâra ihtiyacı yoktur. Çünkü bu tarihte gerçekleşen bombalı saldırıda beyaz bayraklar yere düşen beden parçalarının üzerini kaplarken, aldıkları şekiller onların görüntüsünü sonsuza kadar zihnimize sabit bırakacaktır. (**Resim 9, Resim 10**)

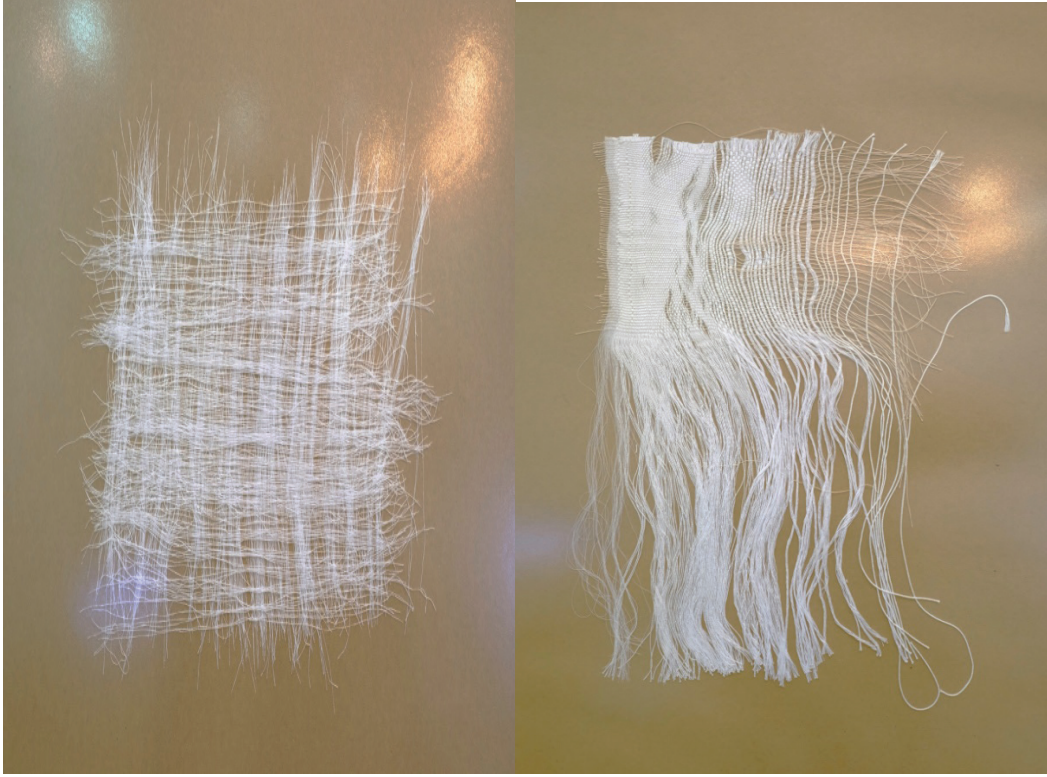
Resim 1. Her Bayrak Rüzgâr İster, 20x30 cm, dekupe edilmiş buluntu fotoğrafı, 2015.

Resim 2a. Beyaz Bayrak Taşıyan Anneler (1-2), 20x30cm, keçeli kalem, 2016

Resim 2b. Beyaz Bayrak Taşıyan Anneler (1-2), 20x30cm, keçeli kalem, 2016

Resim 3. Oğul Vermek (1-2), 35x50 cm, 2016

Resim 4. Gökyüzü Battaniyesi (Blanchot'a), 200x100cm, keçe, 2013

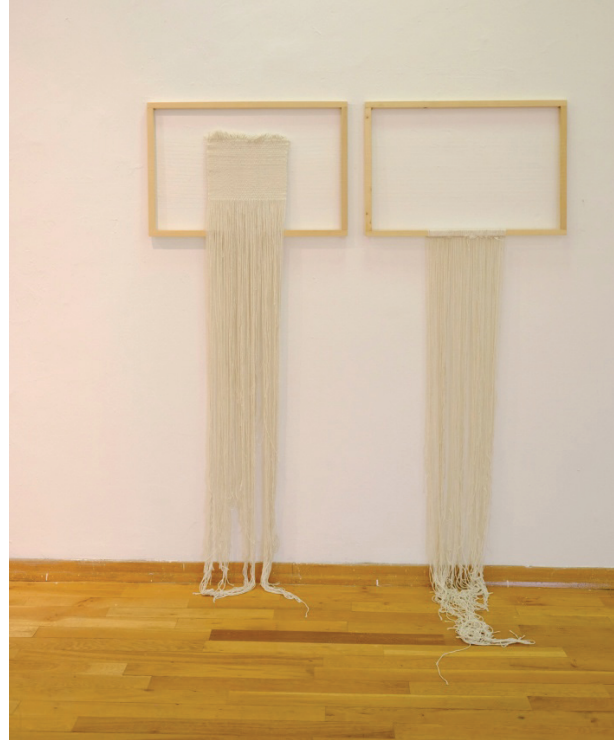
Resim 5. İnsan-Toprak- Bayrak, 70x100 cm, ip, 2017

Resim 6. Yapılamaz Anıt (1-2-3-4-5), 70x100 cm, karakalem, 2017

Resim 7. Yapılmaz Anıt-6, 50x70cm, karakalem, 2017

Resim 8. Bir Dolu, Bir Boş, 35x50 cm 2 adet, ahşap, ip, 2016.

Resim 9. 10 Ekim, 300x300cm, tutkalla sabitlenmiş beyaz kumaş, demir, pas, 2017

Resim 10. 10 Ekim, 300x300cm, tutkalla sabitlenmiş beyaz kumaş, demir, pas, 2017

KAYNAKÇA

- Blanchot, M. (1999). *Sonradan Sonsuz Yineleme*. S.Rifat Kırkoğlu (Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
Erhat, A. (1978). *Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Remzi Kitabevi.
Taylor, A. E. (1928). *A Commentary on Plato's Timaeus*. Oxford: Oxford University Press.

Resim Listesi:

- Resim 1. Her Bayrak Rüzgâr İster, 20x30 cm, dekupe edilmiş buluntu fotoğraf, 2015.
Resim 2a. Beyaz Bayrak Taşıyan Anneler (1-2), 20x30cm, keçeli kalem, 2016.
Resim 2b. Beyaz Bayrak Taşıyan Anneler (1-2), 20x30cm, keçeli kalem, 2016.
Resim 3. Oğul Vermek (1-2), 35x50 cm, 2016.
Resim 4. Gökyüzü Battaniyesi (Blanchot'a), 200x100cm, keçe, 2013.
Resim 5. İnsan-Toprak- Bayrak, 70x100 cm, ip, 2017.
Resim 6. Yapılamaz Anıt (1-2-3-4-5), 70x100 cm, karakalem, 2017.
Resim 7. Yapılamaz Anıt-6, 50x70cm, karakalem, 2017.
Resim 8. Bir Dolu, Bir Boş, 35x50 cm 2 adet, ahşap, ip, 2016.
Resim 9. 10 Ekim, 300x300cm, tutkalla sabitlenmiş beyaz kumaş, demir, pas, 2017
Resim 10. 10 Ekim, 300x300cm, tutkalla sabitlenmiş beyaz kumaş, demir, pas, 2017